

“Senin Kokun Duydu Canım”: Yunus Emre Mısraları (Anadolu, XIII-XIV Yüzyıllar)*

GIAMPIERO BELLINGERI

Prof.Dr.

Giampiero Bellingeri Venedik Üniversitesi'nden (İtalya) emekli profesördür. Çok sayıda akademik çalışması bulunan Bellingeri'nin çalışma alanlarından bazıları şunlardır: Türkoloji, İran ve Transkafkasya'da Türk Edebiyatı (16.-20. yüzyıl), 18. Yüzyılda Türkler ile Venedikliler arasındaki kültürel ilişkiler, Kafkaslar ve Orta Asya'da Çarlık dönemi ve Sovyetler Birliği yıllarında Türk-Rus edebi ilişkileri, Venedik kütüphanelerinde ve arşivlerinde bulunan Osmanlı Türkçesi edebî metinlerinin incelenmesi (Venedik Helen Enstitüsü'nden İskender'in romanının Türkçe şerhleri; Marciana Milli Kütüphanesi'nden “Hacı Ahmed” tarafından hazırlanan dünya haritası), Marco Polo'dan sonra ve Venedik Cumhuriyeti'nin düşüşüne kadar olan dönemde Venedik kaynaklarında Kafkas ve Orta Asya Türk halklarının tasvirleri ve haberleri (tümü yayınlarında yer almaktadır). Çağdaş Türk edebiyatına ilişkin çalışmalarının yanı sıra Orhan Pamuk, Yahya Kemal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Orhan Veli, Mario Levi, Sunay Akın, Oğuz Atay, Tezer Özlü, Sait Faik Abasıyanık gibi yazarların eserlerini çevirmiş ve bunları İtalya'ya tanıtmıştır.

Email: giambell@unive.it

<https://orcid.org/0000-0002-3015-7522>

Atıf: Bellingeri, G. (2021). “Senin kokun duydu canım”: Yunus Emre mısraları (Anadolu, XIII-XIV yüzyıllar). *Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 2(4), 52-61.

1321 senesi İpek Yolu'nun en önemli iki noktasındaki iki dev şairin bu dünyadan göçüşünün tarihiydi. İtalya'da Dante Alighieri ve Anadolu'da Yunus Emre uzun sayılacak ve çok verimli birer ömürden sonra birlikte yaşama veda ettiler. İki şair de hayatın anlamı, insan olmanın gerekleri ve ölümden sonraki dünya konusunda derin duygulara sahipti. 2021 senesi onların bu dünyaya veda etmelerinin 700. yıldönümü. İtalyan ulusu Dante'nin yaşamını kutlarken, Türkiye de Yunus Emre ve Türk Dili kutlamaları düzenlemekte. Bu kutlamaların bir araya getirilmesinde önemli rol oynayan Prof. Giampiero Bellingeri, Türk kültürü üzerine bir ömür harcamış önemli bir akademisyen. Venedik Üniversitesi'nden emekli Prof. Dr. Giampiero Bellingeri'nin, Yunus Emre Enstitüsü'nün 2019 yılında Romada düzenlediği etkinlikte sunduğu, Dante ve Yunus Emre'yi karşılaştıran bildirisinin kısaltılmış bir özetini sunuyoruz. (BRIQ)

YUNUS YA DA YONAH (IONAS/JONAH), BİR yolculuk sırasında denize atılıp bir balinanın karnında yaşadktan sonra bir deniz ile diğer deniz arasındaki kıyıda, ilahi iyilikte kendini bulan peygamberin adıdır. Geçmişine dair en yaygın rivayete göre “Bizim Yunus” (Yunus Emre), 13. yüzyılın ikinci yarısında Orta Anadolu'da Sarıköy/Eskişehir'de doğup 1321 yılında vefat etmiştir.

Yunus, kendini her zaman bir kıyı ile diğer kıyı arasındaki “dudakta” bulmuştur. İki dünyanın karşıt kıyıları arasındaki dudakta ama özellikle, zamanında çok fazla çalkantıya (1243'te Moğolların yıkıcı gelişi, 11.-12. yüzyıllarda İran üzerinden Hazar'ın güneydoğu kıyılarına varan Selçuklu Türklerinin zayıflaması ve sonrasında Bizanslıların çöküşü) maruz kalan Anadolu topraklarında bulmuştur. Bu yıllar, Türkler ve Türkmenler için sıkıntılı bir dönem olmuştur.

Anadolu'ya vardıklarında yerel halka talepkar bir nüfuz dayatmışlar, asırlarca orada kök salmışlar ve önce Bizans imparatorlarına, sonrasındaysa yerel ve yeni prenslere tabi olmuşlardır. Bu yerleşme sürecinde akınların ve istilaların yarattığı sarsıntılı sonuçlarını Türkler bizzat yaşamıştır. O bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde hakim bir konumda olsalar da yerel

halkın ve Hristiyanların talihsizliklerinden de etkilenmişlerdir.

Yunus Emre, Allah'a inanan bir ozandır ve tutkuyla yoğrulmuştur. Bu tutkusunu kendi inancının coğrafyasında gezerek ezgilemiştir. Üstadların âdetine göre, Taptuk Emre'nin tekkesinde kırk yıl boyunca tarikatlar için mütevazi işler yapmıştır. Manastırda kırk yıl hizmet ettikten sonra, usta Taptuk tarafından yetiştirilmiş ve azat edilmiştir. Hizmetinden sonra, her şey kağıt sayfalara aktarılanaya kadar, dili yumuşamış, sesleri ve şiir taneciklerini ortaya çıkarmıştır. Geleneğin söylediğine göre bu sayfalar kıskanç rakipler tarafından ateşe verilmiştir. Belki de kendini yanmış dizelerinin o yoğun dumanında bulan Yunus, bir dizesinde iç çekerek şöyle söyler:

“Ko ben yanayım tüteyim, bülbül olayım öteyim
Dost bahçesinde biteyim, açıluben solmayayım”
(Toprak, 1960: 67)

Yunus'a atfedilen iki eser bulunmaktadır: Dîvân ve 1307 yılı dolaylarında yazılmış olan “Risâletü'n Nushiyye” (Nasihat Kitabı). Bu son çalışmasının, resmi ve etkileyici ortamın aşağıda seçilen ilahilerinkinden nasıl farklı olduğuna dair şu alıntıyı sunmak istiyorum:

“Padişah’ın hikmeti gör neyledi;
Ateş, su, toprak ve yele söyledi.
Getirdi toprağı çekip besmele,
Kendi de hazırdı orda heybetle.
Toprakla sudan yaratıp bir cisim,
Verdi bu cisme Âdem diye isim!
Sonra rüzgâr gelip kuruttu onu,
Âdem’in cismi ondandır, bil bunu!
En son ateş gelerek ısıttı onu,
Isınınca girdi bedene canı.
“Can tene girsin!” diye ferman oldu,
Padişah emri ona derman oldu.
Can girdi bedeni aydınlattı,
Ten de canın canına neşe kattı.
Şükürler edip dedi ki: “Ey Rahman,
Şaşılmaz benim gibi bin yaratsan!”
Toprakla geldi bize dört nitelik:
Sabır, hoş huy, tevekkül ve yücelik.”
(Tatçı, 1991: 27-29).

Nasihat Kitabı, doğası gereği didaktik bir tür-
dedir ve bu etkileri “aşk” ilahilerinde böylesine bol
bulmak zordur. Her ikisi de sürekli eklemelere,
varyasyonlara ve harici “katkılara” açık olan karma
kitaplardır. Şiirsel, fiziksel, ateşli, belirsiz, mayalı bir
külliyyat. Kitaplarda, yeni Platonculuğun canlandırdığı,
Tanrı’nın Işığı’nın yaratılıştaki yansımalarını ve
fenomenal dünyayı kapsayan ve onu yakalayan bir
tür mistisizmi görebiliriz. Zavallı derviş, bu misti-
sizmde kendini yetiştiren bir içsel yolculukla kendi-
sini arar, üstadının rehberliğinde güzelliğe, sevgiye,
ilahiyata ve onların aynasına talip olur. Her zaman
yasaya uyan, yolda ilerleyen, bilgiye yol açan ve
gerçeğe dayanan, gizemli, bu yüce gerçekle kendini
unutarak yaşayan biridir Yunus.

Yolculuğu o zamanın afetleri, olayları, insanları
arasında; Türklerin, seyahat ettiği yerlerde yaşayan
ve acı çeken halkların içinde gerçekleşir. O, insan-
lığın acısını ve kederini kucaklar. Türklüğün ve İs-

Yunus peygamber, denize atılıp bir balinanın karnında yaşadığından sonra bir deniz ile diğer deniz arasındaki kıyıda, ilahi iyilikte kendini buldu. (Flickr, 2018)

lam’ın yüceltilmesinden ziyade evrensel bir birleşim, muzafferlik ve genişleme için mücadele eder.

Yaygın deyimlerde “yolculuk” anlamına da gelen “zahmet etmek, acı çekmek” anlam yönünden zengin bir kavramdır. Benzer şekilde, bir Türk öğütünde de “yolcu yolunda gerek” der. Zorlu yoldaki tek yoldaşın, kendi gölgeni kaybedene kadar sadık kalan yorgunluğun olduğu bir yolculuktan söz edilir. Yol düz değildir, dolambaçlı bir şekilde izler ve dar yollardan hedefe ulaşılır.

Zorlu bir şekilde tırmanılan bu yollar boyunca, bir zamanlar aynı şekilde kaybolmuş ve yolunu şaşırmış başka insanlarla karşılaşılır. Ve dizeler sanki kendilerini kaybetmiş gibi konuşmaya başlarlar. Dizelerde, satırlarda, üsluplarda ve dillerde ifade edilen varoluşsal ve insani durumlarda vücut bulurlar. Diller kelimelerde farklılık gösterse de özünde aynıdırlar. Eğrileri, yol ayrımlarını takip ederler, akıl ve kader onları birbirine dokundurur, birbirleriyle kesişirler. Ve sonunda, anlamlar ortak bir çizgide buluşur:

"Şimdi artık ıssız bir ovadın geçiyorduk
Kaybettiği bir yola dönen biri gibi
Ve bulana kadar çaresiz olan."

(Dante Alighieri, İlahi Komedi, 2.Bölüm-Araf, dize:118-120 için bkz. Dante, 2013: 426)

O zamanlarda bu şairler, birkaç analogiden fazlasını paylaşırlardı. Bu yüzden, Yunus ve Dante'nin imgelerinin karşılaştırılabilir (parametrelere, hizalamalara, atfedilen ağırlıklara ve kişiliklerine ilişkin yargılara uygulanan ölçülere bağlı olarak), birbirini yansıtabilir olduğu söylenebilir. Dünyevi ve iyimser insanlar olarak ele alınırlarsa, en azından çilecilik ve ahlaklılık arasındaki geçişleri dile getiren bu dizeler için bunları ifade etmek mümkündür.

Yunus hümanizmi, Yoldaş'a, Allah'a ve gerçeğe olan aşkı anlamayan Batı'nın insan sevgisinin insanla sınırlı, kâfir, eksik, baskıcı hümanizmine benzemez, benzememelidir.

Her ikisi de dolaşır, kimi sürgünde, kimi görevde. Onlar hacılardır, ruha hayat ve anlam veren dünyevilerdir ve dünyevi dilin gerilimlerini, niyetlerini paylaşırlar, onu fiziksel olarak oyar, işaretlerler. Ruha canlı ve "yerel" bir dil konuşmayı öğretirler. Yunus'un dili basit görünebilir ancak kavramlardan veya görüntülerden yoksun değildir, hassas figürleri tam olarak algılayabilir. O, yalnızca kavramsal değildir aynı zamanda duaların, şiirlerin, zikirlerin tercümanı ve bestecisidir. Örtmecelelerden, söylemin düzleştirilmesinden kaçınır, yazılarında sade bir konuşma dili kullanır, ancak yine de çok kesin bir terminoloji, teknik ve felsefi kavramsallığı benimser. Bununla birlikte, onun yüce ilahileri, Arapça ve Farsçada zaten ilahileştirilen öğreti modellerine doğru eğilerek zorlu bir yoldan geçse de onlara alternatif oluşturmuş ve Ahmed

Yesevi'nin (Orta Asya, 12.yüzyıl) nazım ve nesir kullanımına kadar uzanan Türk dilinin kökenlerine yani kendi söz dağarcığının akıcılığına yer vermeyi başarabilmiştir.

Bizim Yunus bu anlamda oldukça moderndir; dinin, İslam'ın hatta daha da ötesi bir inancın propagandasını yaparak pelerini altında diğer "Emreleri" toplar ve ağırlar. Ve böylece Yunus, yakın Türk tarihinde, okun farklı yönlerine eğilmiş esnek bir yay haline gelir: milliyetçi, cumhuriyetçi, laik, hümanist ve İslami. Bu aslı dinî yönün taraftarları için Yunus hümanizmi, Yoldaş'a, Allah'a ve gerçeğe olan aşkı anlamayan Batı'nın insan sevgisinin insanla sınırlı, kâfir, eksik, baskıcı hümanizmine benzemez, benzememelidir. Aslında Yunus, Batı Türkçesinin, Rûm/Roma'nın (ikinci Roma, bir zamanlar Bizans, sonra Osmanlı, Rum; Anadolu, Rum-Roma "Romei"nin ve daha sonra Türk-Osmanlı "Rûmîs"ın komşuları olan Araplar ve Perslerden Rum olarak yeniden adlandırıldı) edebi dilini çözer ve çağdaş en büyük şairler ona sevgi, minnet ve yakınlık duygularını açıkça ifade eder.

Bizim tarafımızda, buradakiyle karşılaştırıldığında, değişken, kararsız ve anlaşılması zor olan dünya kadar eski olan yeni bir gök kubbenin işaretini veya alametini gözlemlemeye kararlıyız. Gök, Yunus'un bu Türkçe mısralarında bile, ortodoks olan, sapkınlık içinde olan ya da Hacı Bektaş-ı Veli'ye (13. yüzyılın tasavvufi üstadı) bağlı hacıların terkedilmiş bedenlerini iman, kurtuluş ve bağışlanma ile sarar ve onları korur, kollar. O büyük iyilik akışında, "kavşağın" fikirlerinde, kaybolmuş ve şaşkına dönmüş pek çok derviş vardır. Düşüncelerin uçtuğu, toplantıların bol olduğu ve belki de bir kadının ihtiyaç sahiplerine yardım ettiği yolculukların kavşağında pek çok derviş vardır (Yunus'un deyişiyle, "dünyadan yükselen ay" -dünyadan yükselen ay imgesi, Yunus'un daha yüksek bir aşka duyduğu özlemi ifade eder-).

“İlahi, bir aşk ver bana, ben benliğim
bilmeyeyim,
Yavı kılayım ben beni, isteyerek bulmayayım.
Şöyle hayran eyle beni, bilmeyeyin dünü günü.
İsteyeyin daim seni, ayırık nakşa kalmayayım.
Al gider benden benliği, doldur içime senliği.
Burda iken öldür beni, varıp orda ölmeyeyim.”
(Toprak, 1960)

Bunu, Yunus’un arınma, kendinden geçme ve ödüllendirilme arasında ifade edilen yeminlerden birinde görebiliriz. Şimdi, mistik olsun ya da olmasın, kimi şairlerin ortaya çıkardığı benzerliklerin bu mucizevi dönüşümünde, sonunda birbirimize, Tanrı’ya, yeryüzüne ve cennete giderek daha çok benzemiyor muyuz? Kısacası, o ağır ve artık arınmış “ben”, kendi içinden çıktığında, arınmış kardeşlerin “ben”lerine katılabilmek ve bir merdivenin basamaklarında yan yana durabilmek için kendini bu kadar hafifliyor mu?¹ Eski, yıpranmış özellikler bir kez kaybolup dönüştürüldüğünde, kendini, özlenen ortak özellikler altında -veya onlarla birlikte- bulmak mümkün olmaz mı? Bunlar akılların karışıklığı ve şaşkınlığı içinde mümkün olabilir mi? Bu, Yunus’un dilinin yüce Dante’de yankısını bulan bir taklidi olan kötü bir yaklaşım olurdu.

Her ikisi de ilahi ışığın metafiziğini “kabaca” ya da herkesin anlayabileceği şekilde ifade edemediklerinden (çok sayıda mürit ve kendine özgü afaziyle dolu olduğundan) kutsanmış olan ilahi ışığın metafiziğini açıklayamazlar:

Dante Alighieri. (Pixabay, 2020)

“O yeni görüntüde ben bile böyleydim;
Resmin çembere nasıl uyduğunu görmek istedim
Kendine orada nasıl uygun bir yer bulduğunu;
Ama kendi kanatlarım buna yetmedi,
Öyle olduğu için aklım orada tutuldu.
Bir şimşek çaktı, dileğini yerine getirdi.
Burada canlılık, yüce fanteziyi başarısızlığa uğrattı.”
(Dante, İlahi Komedi, 3. Bölüm-Cennet (Paradise), Şiir XXXIII, dize: 136-142 bkz. Dante, 2013: 1007).

Dolayısıyla Dante’nin yüceliği ve Yunus’un şiirsel dürtüleri, ilahi vahiy söz konusu olduğunda alçakgönüllülük niteliğini gösterecektir; ikisi de tek tanrılı bir mirasa sahiptir. Ve tam hayal gücünün zayıfladığı ilan edildiğinde, Tanrı’nın zatını tefekkür ile ilgili en zor ifadelere yaklaşırma zorluğu ortaya çıkar.

“Ah ne kadar da cılız ve yetersiz sözler
Kibrimden ve gördüklerime göre bu
Küçük demeye bile yetmez”

(Dante, İlahi Komedi, 3. Bölüm-Cennet (Paradise), Şiir XXXIII, dize: 121-122 bkz. Dante, 2013: 1007).

¹ Bu, keşfinden onlarca yıl önce Dante’nin öğrencilerinin, Arap bilimciler ve filologlar arasında gündeme getirdiği sorularla ünlü bir çalışma olan Muhammed’in Merdiveni Kitabı’na (Kitab al-Miraj) bir göndermedir. Kitap, Güney Avrupa’nın kültürü ve ozanları, mistisizmi, dini edebi ifadeleri için büyük etkileri olan ünlü, popüler, Arapça bir masaldır. Kitap, Başmelek Cebrail tarafından yönetilen Hz. Muhammed’in Cennet ve Cehennem yolculuğunu anlatıyor. Arapça’dan İspanyolca’ya Yahudi bilim adamı Abraham Elfaquim tarafından çevrilen eser, daha sonra Kral Alfonso X’in “Bilge” sekreteri Siena’lı Bonaventure tarafından Latince ve Fransızcaya çevrildi. Dante bu kitabı Brunetto Latini sayesinde biliyor olabilirdi. “La Scala” ile “Komedi” arasındaki ve ayrıca Müslüman kültürüne ya da Müslümanlar tarafından yeniden ziyaret edilen ve zenginleştirilen kültüre hiçbir zaman yabancı olmayan Yunus ve Dante’nin şiveleri arasındaki benzerlikler buradan kaynaklanmaktadır.

Ne de olsa Dante İslam Peygamberinin bulanık bir resmini çizse de bu kültürel iklimde, Hıristiyanlardan ve ilk Yahudi monoteistlerden ödünç aldıklarını yeniden işleyen, deneyimlenmiş duyarlılıklara geri dönen filozofların ve Müslüman şairlerin düşüncelerini takip ederek ve bunları göz önünde bulundurarak kendi söylemini nasıl ifade edeceğini bilirdi. Bu durumda, daha önce de belirtildiği gibi, meleklerin sırayla üzerinde durdukları basamakların oluşturduğu Merdiven üzerinde gece yükselişlerinin Cennet’i izledikleri yola atıfta bulunmaktadır. Yunus’un aşk sıçramaları, alçakgönüllü ama pırıl pırıl bir çimenden ahlaki eğitimin yeniden gerçekleştiği bu dünyevi iklimin hava akımları boyunca ilerler.

Şiirsellik, burada, yeryüzünde konuşulan sevgi dilinin anlamını, yetersiz sözcüğün anlamını uçsuz bucaksız dolduran Tanrı’ya doğru sıçrar. Onun şiirsel deliliği, kendinden geçme halinde bile mantıklıdır, yazdıkları asla boşuna değildir, adeta karmaşık bir yol gibi kederlidir, bu da onları uzaklara götürür. Sürgün yolculuğunu birbirine bağlayan ince ve keskin köprüde yürüyen ve kayaların üstünden göğe yükselen merdiveni tırmanan bu tür bireylerin göz kamaştırıcı düşüncelerinin, aydınlanmış özlerinin buluşması, şairlerin vizyonu doğrultusunda gerçekleşmiştir. Sabit bakışlarla Tanrı’ya yönelirler ve yıldırım çarptığı anda birbirine benzerler ve ilahi olanda karışırlar.

“Yansıyan bir Işık olarak İçinizde tasavvur edilmiş gibi görünen o Çember,

gözlerim tarafından, kendi içinde, kendi renginde bir şekilde tasarlandığında,

bana İnsan Formumuzla boyanmış gibi geldi; tam olarak benim bakış açımdan görüldüğü gibi”

(Dante, İlahi Komedy, 3. Bölüm-Cennet (Paradise), Şiir XXXIII, dize: 127-132 bkz. Dante, 2013: 1007).

Onları kendi eşsiz rengiyle renklendiren ışıkla yoğrulmuş şairler bu ışığın varlığıyla başkalaşırken hala birbirleriyle Aşk hakkında konuşuyorlar ve bizi dinlemeye çağırıyorlar.

Böylece, yolculuğu sırasında denize atıldıktan bir balinanın karnında yaşayıp, kendini bir deniz ile öteki deniz arasındaki kıyıda, ilahi iyilikte bulan Yunus peygamber de Yunus’u ve Dante’yi renklendiren ışığın rengine bürünecektir.

Şimdi şarkı kitabından bazı seçeneklere göz atalım (Mini Antoloji)

İlahi Bir Aşk Ver Bana

İlahi, bir aşk ver bana, ben benliğim bilmeyeyim,
Yavı kılayım ben beni, isteyerek bulmayayım.

Şöyle hayran eyle beni, bilmeyeyin dünü günü.
İsteyeyin daim seni, ayrık nakşa kalmayayım.

Al gider benden benliği, doldur içime senliği.
Burda iken öldür beni, varıp orda ölmeyeyim.

Söyler isem gelmez dile, kim söve bana kim güle,
Bari yanayım dert ile, halim dile gelmeyeyim.

Uş yürürüm yana yana, ciğerim gark oldu kana,
Aşkın oku vurdu cana, nice zari kılmayayım.

Senin kokun duydu canım, terkini urdu cihanın
Hergiz belirmez mekânın, seni kanda isteyeyim

Ko ben yanayım tüteyim, dost bahçesinde yiteyim,
Bir gül olayım biteyim, açılam ben solmayayım.

Mansur’layın dara beni, şöyle ayan göster seni,
Kurban kılayım bu canı, aşka münkir olmayayım.

Aşktır bu derdin dermanı, aşk yoluna verdim canı,
Miskin Yunus der: Ya Gani, bir dem aşksız
kalmayayım.

(Toprak, 1960)

Teferrüc Eyleyi Vardım

Teferrüc eyleyi vardım, sabahın sinleri gördüm,
Karışmış kara toprağa, şu nazik tenleri gördüm

Çürümüş toprak içre ten, sin içinde yatar pinhan,
Boşanmış damar, akmış kan, batmış kefenleri
gördüm.

Yıkılmış sinleri dolmuş, hep evleri harap olmuş,
Kamu endişeden kalmış, ne düşvar halleri gördüm.

Yaylalar yaylamaz olmuş, kışlalar kışlamaz olmuş,
Bar tutmuş söylemez olmuş, ağızda dilleri gördüm.

Kimisi zevk ve işrette, kimi saz ve beşarete,
Kimi bela ve mihnette, dün olmuş günleri gördüm.

Soğumuş şu kara gözler, belirsiz olmuş ay yüzler,
Kara toprağın altında, gül deren elleri gördüm.

Kimi boyun burup yatmış, tenini toprağa katmış,
Anasına küsüp gitmiş, boyun buranları gördüm.

Kimi zarı kılıp ağlar, zebaniler canın dağlar,
Tutuşmuş sinleri oda, çıkan dumanları gördüm.

Yunus şimdi bunu gördü, gelip bize haber verdi,
Aklım şaştı ögüm durdu, netekim bunları gördüm.

(Gölpınarlı, 1943: 119)

Aşkın Aldı Benden Beni

Aşkın aldı benden beni,
Bana seni gerek seni,
Ben yanarım dünü günü,
Bana seni gerek seni

Ne varlığa sevinirim,
Ne yokluğa yerinirim,
Aşkın ile avunurum,
Bana seni gerek seni.

Aşkın aşıkları öldürür,
Aşk denizine daldırır,
Tecelli ile doldurur,
Bana seni gerek seni.

Aşkın zencirini üzem,
Deli olam dağa düşem,
Sensin dünü gün endişem,
Bana seni gerek seni.

Eğer beni öldüreler,
Külüm göğe savuralar,
Toprağım orda çağıra,
Bana seni gerek seni.

Sofilere sohbet gerek,
Ahilere Ahret gerek,
Mecnunlara Leyla gerek,
Bana seni gerek seni.

Ne Tamuda yer eyledim,
Ne Uçmakta köşk bağladım,
Senin için çok ağladım,
Bana seni gerek seni.

Cennet Cennet dedikleri
Bir ev ile birkaç huri,
İsteyene ver sen onu,
Bana seni gerek seni.

Yusuf eğer hayalini,
Düşte göreydi bir gece,
Terkederdi mülklerini,
Bana seni gerek seni.

Yunus çağırırılar adım,
Gün geçtikçe artar odum,
İki cihanda maksudum,
Bana seni gerek seni.

(Gölpınarlı, 1943: 98; Masala, 2001:32-33)

Acep Şu Yerde Var M'ola

Acep şu yerde var m'ola,
Şöyle garip bencileyin,
Bağrı başlı, gözü yaşlı,
Şöyle garip bencileyin.

Gezdim Urum ile Şam'ı,
Yukarı illeri kamu,
Çok istedim bulamadım,
Şöyle garip bencileyin.

Kimseler garip olmasın,
Hasret oduna yanmasın,
Hocam kimseler duymasın,
Şöyle garip bencileyin.

Söyler dilim, ağlar gözüm,
Gariplere göynür özüm,
Meğer ki gökte yıldızım,
Şöyle garip bencileyin.

Nice bu dert ile yanam,
Ecel ere bir gün ölem,
Meğer ki sinimde bulam,
Şöyle garip bencileyin.

Bir garip ölmüş diyeler,
Üç günden sonra duyalar,
Soğuk su ile yuyalar,
Şöyle garip bencileyin.

Hey Emre'm, Yunus biçare,
Bulunmaz derdine çare,
Var şimdi gez şardan şara,
Şöyle garip bencileyin.

(Masala, 2001: 80-81)

(Yunus'un ve dervişlerin sallantılı, dalgalı, düz mantığın altını oyan “absürd” ifadelerinden örnekler; belki de değişen, ele geçmez tanrısallığın alametindedirler?)

Çıktım Erik Dalına

Çıktım erik dalına anda yedim üzümü
Bostan ıssı kakıyıp der ne yersin kozumu

Ağrılık yaptı bana bühtan eyledim ona
Gerçi de geldi aydır hani aldın kuzumu

Kerpiç koydum kazana poyraz ile kaynattım
Nedir diye sorana bandım verdim özünü

İplik verdim çulhaya sarıp yumak etmemiş
Becid becid ısmarlar gelsin alsın bezini

Bir serçenin kanadın kırk katıra yüklettim
Çift dahı çekemedi şöyle kaldı kazını

Bir sinek bir kartalı salladı vurdu yere
Yalan değil gerçektir ben de gördüm tozunu

Bir küt ile güreştim elsiz ayağım aldı
Güreşip basamadım göynündürdü özümü

Kafdağından bir taşı şöyle attılar bana
Öylelik yola düştü bozayazdı yüzümü

Balık kavağa çıkmış zift turşusun yemeye
Leylek koduk doğurmuş baka şunun sözünü

Gözsüze fısıldadım sağır sözüm iştmiş
Dilsiz çağırıp söyler dilimdeki sözümü

Bir öküz boğazladım kaldırdım serekodum
Öküz ıssı geld' aydır boğazladın kazını

Bundan da kurtulmadım n'idesini bilmedim
Bir çerçi de geld' aydır hani aldın közümü

Tospağaya sataştım gözsüz sepek yoldaşı
Sordum sefer nereye Kayseri'ye azimi

Yunus bir söz söyledin hiçbir söze benzemez
Münâfıklar elinden örter ma'nî yüzünü
(Gölpınarlı, 2006:354)

Zavallı derviş, bu mistisizmde kendini yetiştiren bir içsel yolculukla kendisini arar, üstadının rehberliğinde güzelliğe, sevgiye, ilahiyata ve onların aynasına talip olur. (Pixabay, 2015)

Geldi Geçti Ömrüm Benim

Geldi geçti ömrüm benim şol yel esip geçmiş gibi
Hele bana şöyle (gelir) şol göz açıp yitmiş gibi

İşbu söze Hak tanıktır bu can gövdeye konugtur
Bir gün çıka gide kafesten kuş (kaçıp) uçmuş gibi

Miskin âdemoğlanını benzetmişler ekinciye
Kimi biter kimi yiter yere tohum saçmış gibi

Bu dünyada bir nesneye yanar içim göynür özüm
Yiğit iken ölenlere gök ekini biçmiş gibi

Bir hastaya vardın ise bir içim su verdin ise
Yarın anda sana gele Hak şarabın içmiş gibi

Bir miskini gördün ise bir eskice verdin ise
Yarın anda karşı gele hulle donun biçmiş gibi

Yunus Emre bu dünyada iki kişi kalır derler
Meğer Hızır İlyas ola Âb-ı hayat içmiş gibi

(Gölpınarlı, 2006: 75)

Ömrüm Beni Sen Aldattın

Ömrüm beni sen aldattın,
Ah n’ideyim ömrüm seni?
Beni deprenemez kodun,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Benim varım hep sen idin,
Canım içinde can idin,
Hem sen bana sultan idin,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Gönlüm sana eğler idim,
Gül diyerek yaylar idim,
Garipseyip ağlar idim,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Gider imiş bura gelen,
Dünya işi cümle yalan,
Ağlar ömrün yavı kılan,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Hayrım, şerim yazılacak,
Ömrüm ipi üzülecek.
Gidip sûret bozulacak,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Bari koyarak kaçmasan,
Göçkücü gibi göçmesen,
Ölüm şarabın içmesen,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Bir gün ola sensiz kalam,
Kurda, kuşa öğün olam,
Çürüyerek toprak olam,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Miskin Yunus bilmez misin?
Yoksa nazar kılmaz mısın?
Ölenleri anmaz mısın?
Ah n’ideyim ömrüm seni?

(Gölpınarlı, 1943: 433; Masala, 2001: 100-101)

Kaynakça

- Dante, A. (2013). La divina commedia (Siro A. Chimenz, ed.). Torino: Unione Tipografico-Editrice Torinese (UTET).
- Gölpınarlı, A. (1943). Yunus Emre ve tasavvuf. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gölpınarlı, A. (2006). Yunus Emre: Hayatı ve bütün şiirleri. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Masala, A. (2001). Yunus Emre: Dîvân. Roma: Semar.
- Tatçı, M. (1991). Yunus Emre dîvânı: Risâletü'n Nuskhiyye III, Tenkitli metin. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Toprak, B. (1960). Yunus Emre divanı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.